

5. Косик В. Україна під час другої світової війни (1938-1945). – К.; Нью-Йорк; Париж, 1992. – 730 с.
6. Квіт С. Дмитро Донцов: ідеологічний портрет. Видання друге, виправлене і доповнене. – Львів: Галицька видавнича спілка, 2013. – 192 с.
7. Мірчук П. Нарис історії ОУН. – Мюнхен; Лондон; Нью-Йорк. – 1968. – Т.1. – 482 с.
8. Суровцова Н. Спогади.— Київ: Видавництво ім. О.Теліги, 1996.— 432 с.

Альона Дабіжа

Науковий керівник: д. і. н., проф. Кузнець Т.В.

НАДІЛЕНІ СИЛОЮ

Актуальність теми зумовлюється інтересом до містичної частини історії козацтва, а саме козаків-характерників. В українській історії неоднозначне ставлення до характерників, їх особливостей. І виникає питання, хто вони: чаклуни чи воїни?

Метою дослідження є виявлення особливостей сутності та специфіки явища козака-характерника.

Феноменальним явищем в європейській історії є українське козацтво. І його особливість полягає в тому, що козацтво було окремим суспільним станом із своєю територією, незалежною від державної адміністрації. Окрім того, серед козацтва існувало таємниче і містичне явище – характерництво.

Характерники – воїни, наділені надзвичайними можливостями, що виділялися з козацького оточення сильним духом і характером [3, с. 74].

Щодо історіографії означеної теми, то згадки про козаків з надзвичайними здібностями зустрічаються у книзі Д. Яворницького «Історії запорозьких козаків», у публікаціях В. Пілата, Ф. Фігурного, Ю. Котляра. Також потрібно виділити дві книги Т. Календрука «Таємниці бойових мистецтв України» та «Загадки козацьких характерників». У працях розглядаються традиції бойових мистецтв, культура воїнів-звірів, а також явища характерництва на основі психологічних та філософських понять.

Звертаючись до змісту терміну «характерник», Ю. Котляр називає їх людьми із властивостями відьмаків, пророків, знахарів. Таких козаків також іменували: химородниками, галдовниками, заморочниками, каверзниками. Засновник системи «Спас» на Півдні України – А. Скульський вважає характерником людину, яка досконало володіє спасом.

«Спас – це і є той самий хорт, що береже кошару, він може знаходитись тільки на нічийній полосі».

Часто в різних джерелах терміну «характерник» приписують грецьке походження: «character» - відмінна риса. Дослідник А. Клос вказує на те, що пояснення потрібно шукати за допомогою санскриту – давньоарійської мови. Адже на території сучасної України в давнину жили індоарійські племена, частина яких у II тис. до н. е. вирушила до Індії, а частина залишилася, взявши участь в етногенезі балтійських і слов'янських народів, серед них і українського. Перша частина терміну «хара» («харе») в перекладі з санскриту означає «божа снага». Це саме та енергія, якою вміли користуватись характерники. Зміст другої частина слова «ник» тлумачиться за допомогою галицького діалекту. Відповідно «никати» у більш широкому розумінні це бачити, знати, зберігати, володіти. Тобто, характерник це «той хто володіє божою енергією» [3, с. 75]. Т. Каляндрук погоджується з вказаним трактуванням, а також пропонує дещо іншу версію походження терміну «характерник». У Ведах, давніх арійських писаннях, говориться, що, серед каст кшатрійів-воїнів існували загони, основу яких складали «махаратхи» — могутні воїни, здатні поодиночки битися проти тисяч. Оскільки префікс «ма» в санскриті означає «великий», то «харатхи» і є ті самі характерники – великі воїни, які володіють надзвичайним бойовим мистецтвом [2, с. 26-27].

Д. Яворницький описував відомості про козаків-характерників так: «Для того щоб налякати ворога запорожці нерідко самі поширювали про свою силу й непереможність неймовірні чутки, змушуючи й інших вірити в це. Казали, наприклад що серед них завжди були так звані «характерники» котрих ні вогонь, ні вода, ні шабля, ні звичайна куля, крім срібної, не брали. Такі «характерники» могли відмикати замки без ключів, плавати човном по підлозі, як по морських хвилях, переправлятися через ріки на повстині чи рогожі, брати голими руками розпечені ядра, бачити на кілька верстов навколо себе, «перекидатися» на котів, пертворювати людей на куці, вершників на птахів. Багато розповідали запорожці про силу своїх богатирів. У них у Січі серед інших богатирів жив Васюринський козарлюга; то був такий силач, що коли він причащався то четверо чоловік мусило підтримувати священика щоб той не впав від одного подмуху богатира [5, с. 176].

Справжнє військове мистецтво складається із знання багатьох важливих секретів та їх правильного використання. Козаки мали можливість ознайомитись і з бойовими мистецтвами інших народів, адже серед запорожців були представники 20 націй. Наприклад, гетьмана Предслава Лянцкоронського сучасники величали як лицаря, вишколеного в рицарській штуці сучасної Європи («пройшовши цілу Європу, побував також в Єрусалимі і різних варварських краях, і там багато навчився з

воєнної штуки, і вернувшись додому, користувався тим: в воєнній штуці багато відмінив і нового завів») [4, с. 5].

Козаки-характерники були прекрасними знавцями природи, лікарями. Вони навчили козаків розбиратися у властивостях природи та використовувати їх на свою користь. Для прикладу, коли по безкрайньому степу вкрай стомлених запорожців, кілька днів, переслідували кримські татари, вони змогли вижити. Не маючи їжі і води, козаки мали на шиї обереги від голодної смерті: нанизані на нитку тверді, потемнілі від часу бульбочки, якими вони втамували голод і спрагу. Звичайно, татарський бей, дізнавшись, що козаки живими-здоровими дійшли до Січі, інакше як шайтанами їх не називав. Такі бульбочки не раз і не два рятували від явної загибелі. Ці тверді кульки не що інше, як висушені бульбочки любки дволистої. Наукою доведено надзвичайно високу поживність цієї рослини. Для заспокоєння голоду і спраги людині достатньо однієї такої бульбини на день, а коню двох. А люди невтаємничені могли пояснити це лише зв'язком із нечистою силою [2, с. 28].

За словами Тараса Каляндрука, місією характерників було зберегти душу українського народу. Вони вбачали загрозу котру несла московська імперія на українські землі. Імперія, котра, в перше чергу, знищила душу московського народу і перетворила його на засіб загарбання чужих земель.

Характерники, котрі могли передбачати на багато десятків років вперед, старалися активно працювати в цьому напрямку. Тому коли в них з'явилися передчуття загибелі Запорозької Січі, козаки склали заповіт для нащадків, Кахтирі. На Спаса 1773 року, козаки-характерники скликали таємну раду, на якій були присутні наймудріші козаки, січові бандуристи й незрячі співці-кобзарі. За задумом характерників, Кахтирі мусили стати надійним оберегом майбутніх поколінь перед темними силами і у спротиві їм [1, с. 195].

Характерники поселялися в так званих «місцях сили». Енергія останніх, помножена на умови існування серед дикої природи, постійне балансування між життям та смертю, а також постійні тренування, гартували звичайних людей перетворюючи їх на вправних воїнів, або навіть на характерників. Центри характерництва в різний час існували на знаменитому Мигійському острові на річці Південний Буг, в Карпатах, на Поділлі в Медоборах, на Волині, Чернігівщині, Черкащині, а також на Запорозькій Січі.

Мабуть найвідомішим козаком-характерником є козак Мамай - ідеалізований образ козака-мандрівника, воїна, мудреця, казкаря і характерника в одній особі. Також, за переказами, майже всі козацькі гетьмани, кошові отамани і відомі полковники були характерниками. Серед них – Дмитро Байда-Вишневецький, Іван Підкова, Самійло Кішка, Северин Наливайко, Петро Сагайдачний, Максим Кривоніс, Данило Нечай і найбільший характерник з них – Іван Сірко.

Отже, характерники були представниками особливого вищого стану козаків, наділені таємними військовими знаннями та посвячені у магичні ритуали та обряди. Характерники навчали козаків розбиратися у властивостях природи та використовувати їх на свою користь. Характерництво, безумовно, приховує ще багато таємниць, і те що нам відомо це лише частинка, основа якої ховається в темних глибинах давнини.

Список використаних джерел:

1. Каляндрук Т. Загадки козацьких характерників: монографія / ред. В. Ідзьо.– Львів: ЛА «Піраміда», 2007. – 288 с.
2. Каляндрук Т. Таємниці бойових мистецтв України. – Львів: ЛА «Піраміда», 2007. 304 с
3. Котляр Ю. В. Козаки-характерники: ведичний і фольклорний аспекти / Ю. В. Котляр // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили]. Сер. – Історія. – 2011. – Т. 147, Вип. 134.– С. 74-78.– Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdui2011147_13418.
4. Луців Є. Замовлені від кулі і шаблі / Є. Луців. – К. : ОВК, 2017. – 216 с. : іл
5. Яворницький Д. І. Історія запорізьких козаків / Пер. з рос. І. І. Сварника; Упоряд. іл. О. М. Апановин; Худож. В. М. Дозорець. – Львів: Світ, 1990. – 319 с

Альона Дабіжа

Науковий керівник: д.і.н., доц. Дудник О.В.

«ГЕНЕРАЛ АРМІЇ БЕЗ ДЕРЖАВИ» (ДО 110-РІЧНИЦІ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ТАРАСА БУЛЬБИ-БОРОВЦЯ)

Українська історія знає багатьох діячів, які з'являлися на поверхні буремного політичного життя під час лихоліть воєнного часу. До них належить Тарас Бульба-Боровець, який стояв біля витоків Української Повстанської Армії.

Основним джерелом для розуміння подій, пов'язаних із життям та боротьбою Тараса Бульби-Боровця, залишалися його спогади, опубліковані на Заході після закінчення Другої світової війни [1]. Для дослідження збройної боротьби бульбівських загонів певний інтерес становлять розвідки В. Дзьобака [2], С. Кандиби [3], М. Сергійчука [4], Ю. Киричука [5] та ін.

Тарас Дмитрович Боровець народився 9 березня 1908 р. в селі Бистричі Костопільського району на Рівненщині. Сім'я була багатодітною і